

SKÖNDAL CENTRUM
SKÖNDAL, STOCKHOLM
ANTIKVARISK KONSEKVENSANALYS 2024-05-23
EKLUND HERITAGE AB

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2024-05-23, Dnr 2024-00579

PROJEKTINFORMATION

Beställare: Stena fastigheter

Rapportförfattare:

Mattias Eklund, byggnadsantikvarie

Cert. sakkunnig kulturvärden (KUL2)

Samtliga fotografier är tagna av
rapportförfattaren, om inget annat anges.

KONTAKTINFORMATION

Eklund Heritage AB

Hägerstenvägen 142

126 49 Hägersten

Stockholmskontoret:

Rosenlundsgatan 29c

118 63 Stockholm

Lundakontoret:

Råbygatan 5a

223 61 Lund

m@eklundheritage.com

Innehåll

Inledning

Bakgrund	
Syfte	
Plan- och bygglagen	
Kulturhistorisk klassificering	
Översiktsplan	

Antikvariska förutsättningar

Tidigare ställningstaganden - Stockholms stadsmuseum	
Motivering - centrumhuset	
Motivering - Skivhusen, Wienerbrödet 1	
Kompletterande värdebeskrivning	
Planarkitekturhistoriskt värde	
Byggnadsarkitekturhistoriskt värde	
Samhällshistoriskt värde	
Centrumanläggningen	
Kiosken	
Skivhusen	
Lamellhusen	
Utemiljö	
Planstruktur	
Arkitektur	
Utemiljö	

Beskrivning planförslag

Strukturplan	
--------------	--

Konsekvensanalys - direkt påverkan befintliga byggnader

Beskrivning	
Värdebärande karaktärsdrag	
Beskrivning av påverkan	
Konsekvensanalys	

4	Konsekvensanalys - direkt påverkan utemiljö	10
4	Utemiljö - värdebärande karaktärsdrag	10
4	Konsekvensanalys - direkt påverkan	10
4		
4	Konsekvensanalys - Påverkan stadsbild	12
4	Nuläge	12
	Påverkan planförslag	13
5	Konsekvensanalys - Påverkan i förhållande till klassning	14
5	Nuläge	14
5	Påverkan planförslag	14
5		
5	Konsekvensanalys - Påverkan riksintresset Skogskyrkogården	15
5	Riksintresset Skogskyrkogården	15
6	Påverkan planförslag	15
6		
6	Sammanfattning bedömning	16
6	Utemiljö	16
7	Befintlig bebyggelse	16
7	Påverkan stadsbild	16
7	Riksintresset Skogskyrkogården	16
	Förhållande till Ta tillvara och utveckla	16
	Diskussion	16
8		
8		
9		
9		
9		
9		
9		

Inledning

Bakgrund

Stena fastigheter har inlett ett arbete med att utveckla fastigheten Wienerkransen 1 m.fl. i stadsdelen Sköndal. Planbeskedet (Dnr 2019-09779) trycker på vikten av ett beaktande av kulturmiljö- och stadsbildsvärden.

Start-PM, Dnr 2021-02549, anger följande gällande kulturmiljö:

"Kulturmiljö i en växande stad

Den nya bebyggelsen ska ha ett medvetet förhållningssätt till områdets karaktärsdrag. Förslagets konsekvenser på stadsbild och det kulturhistoriska värdet kommer att utredas under planprocessen."

Syfte

Syftet med föreliggande konsekvensanalys är att beskriva planförslagets konsekvenser för kulturmiljön samt stadsbilden.

Plan- och bygglagen

Enligt plan- och bygglagens 2 kap. 6 § så ska "bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av god helhetsverkan". Dessutom ska "ändringar och tillägg i bebyggelsen göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas". Varsamhetskravet i plan- och bygglagen, d.v.s. 8 kap. 17 §, gäller vid ändring och flyttning av alla byggnader.

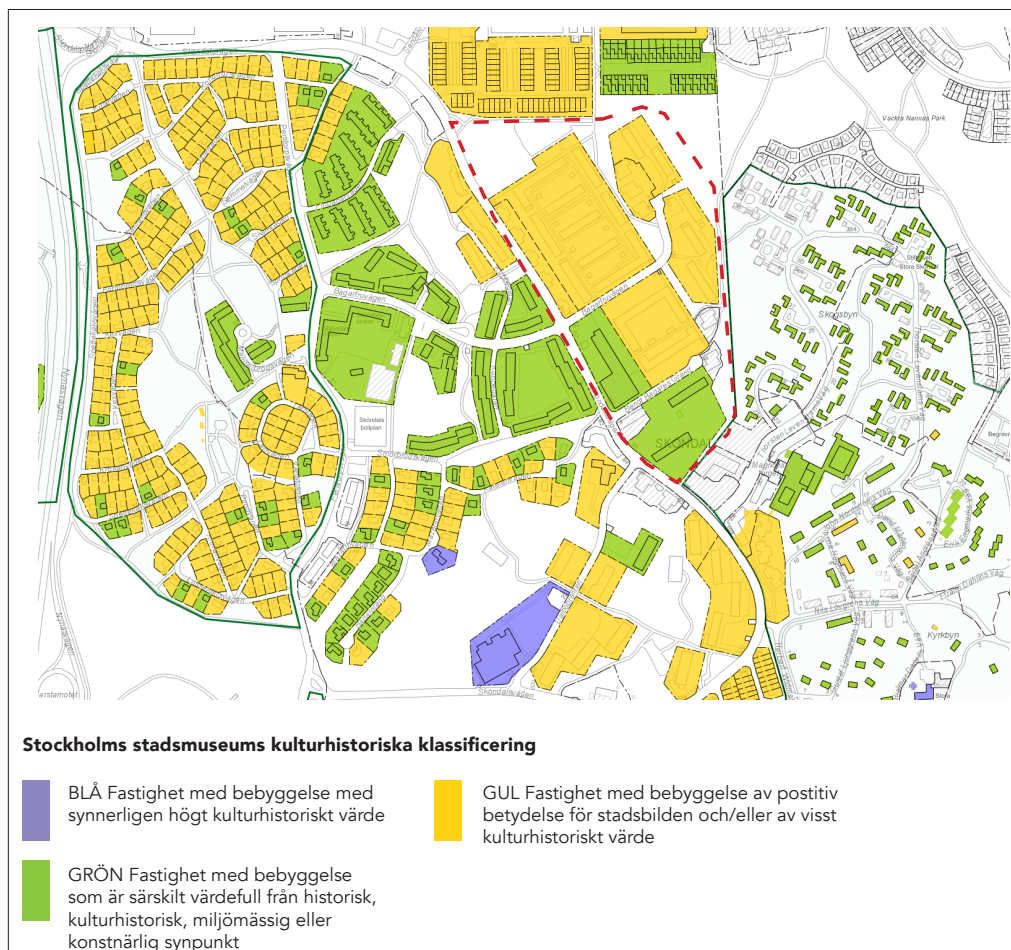
Kulturhistorisk klassificering

Stockholms stadsmuseum har klassificerat bebyggelsen i området år 2008.

Merparten av 1950-talsbebyggelsen grönklassades medan merparten av 1960-talsbebyggelsen gulklassades, med undantag för skivhusen och centrumanläggningen. Se nästa sida för detaljer.

Översiktsplan

Översiktsplanen pekar ut Sköndals centrum som ett område som kan kompletteras med bostäder och service. Angränsande Stora Sköndal är ett omfattande stadsutvecklingsområde där en stor satsning görs för att utveckla området till en tät stadsbebyggelse med bostäder, service, arbetsplatser, utbildning och verksamheter. Sköndalsvägen illustreras som en stadsgata av lokal karaktär och Sköndals centrum som ett lokalt centrum. Strategiska samband ska koppla Sköndal till omgivande stadsdelar; Skarpnäck och Farsta. Tyresövägen och Nynäsvägen planeras enligt översiktsplanen att omvandlas till urbana stråk. Sammantaget utgör platsen en del i ett nät i översiktsplaneringens struktur av urbana stråk samt ligger inom ett område som avses omvandlas till blandad stadsbebyggelse.

Antikvariska förutsättningar

Områdets kulturvärden har identifierats och beskrivits i rapporten *Sköndal centrum Kulturmiljöutredning, Nyréns arkitektkontor 2022-06-08*. Nedan återges de viktigaste punkterna ur rapporten.

Kulturhistoriskt värde

Tidigare ställningstaganden - Stockholms stadsmuseum

Centrumhuset

Stockholms stadsmuseum har klassificerat den Centrumanläggningen och de höga skivhusen 2008-08-25.

Fastigheterna fick klassificeringen grön:

"Fastighet med bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt."

Motivering - centrumhuset

"Centrumanläggningen i Sköndal, Wienerkransen 1, uppfördes 1966-74 efter ritningar av arkitekterna Hjalmar Klemming & Erik Thelaus. De arkitektoniska värdena är stora. Utformningen är tidstypisk och välformad, och karaktäriseras av gedigna material såsom tegel och kopparplåt. Man kan även notera den ovanliga böljande fasaden mot torget. Anläggningen är välbevarad när det gäller arkitektur och de flesta detaljer. Även de ursprungliga funktionerna finns kvar; här finns fortfarande affärer, daghem, vårdcentral, fritidshem, bibliotek samt restauranger. Anläggningen är ett viktigt tidsdokument med samhällshistoriska värden."

Motivering - Skivhusen, Wienerbrödet 1

"De tidstypiska skivhusen i Wienerbrödet 1 uppfördes 1964-75 efter ritningar av arkitekterna Hjalmar Klemming och Erik Thelaus som också har ritat den intilliggande centrumanläggningen. De två höga bostadshusen i rött tegel med gedigna detaljer i koppar är utformad i samspel med centrumbyggnaden. De arkitektoniska värdena är stora. Läget tillsammans med husens höjd gör att anläggningen får betydande stadsbildsmässiga värden. Även markbeläggningen och val av växtlighet är tidstypiska och bidrar till anläggningens miljöskapande värde. Husen är i huvudsak välbevarade, de inplåtade fönstren överensstämmer dock inte med ursprungligt utförande."

Kompletterande värdebeskrivning

Planarkitekturhistoriskt värde

1960-talsbebyggelsen i Sköndal har ett planarkitekturhistoriskt värde och avspeglar stadsplanekonstens utveckling under decennierna runt 1900-talets mitt. Det skifte som drevs fram i stadsbyggandet under 1960-talet framstår här som särskilt tydligt, vid en jämförelse med 1950-talsbebyggelsen väster om Sköndalsvägen.

1950-talshuset är noggrant inpassade i terrängen med utsparat natur insprängd genom hela bebyggelsen. Planmönstret präglas av tydliga riktningar där så är möjligt, men inom dessa en närmast lekfull oregelbundenhet. Sammankopplade lameller löper lik meanderslingor som "fångar in" olika gårdsrum.

I 1960-talsområdet däremot har nästan ingen natur sparats inom bebyggelsen. 1950-talets variation i planformer ansågs inte längre möjlig, eller för den delen eftersträfvansvärd. Ideal som ljus, luft och grönska var dock fortfarande högt prioriterade, vilket avspeglar sig i planstrukturen även om grönskan i huvudsak består av gräsytor. Stadsplanen skulle underlätta en snabb exploatering och ett rationellt byggande med ett fåtal hustyper, vilket också avspeglar sig i planen.

Byggnadsarkitekturhistoriskt värde

Bebyggelsen inom 1960-talsområdet är över lag välbevarad. De erkänt skickliga arkitekterna Hjalmar Klemming och Erik Thelaus har utifrån givna förutsättningar lyckats ge arkitektoniska kvaliteter åt den rationellt uppförda bebyggelsen. Det märks tydligast i skivhusen, vars synlighet i landskapet krävde en högre grad av detaljering, där särskilt kopparpartierna bidrar till att förstärka byggnadernas vertikalitet. Hela bebyggelsen präglas av en saklighet och av en tydlig materialitet. Den utgör ett tydligt exempel på 1960- och 70-talens monumentala stadsbyggnad. Centrumbyggnaden är mycket tidstypisk och har ett i grunden saklig struktur, men en högre grad av konstnärlighet vilken tar sig till uttryck i dess skulpturala kvalitéer.

Sammantaget ger detta ett byggnadsarkitekturhistoriskt värde.

Samhällshistoriskt värde

Som tillkommet under de s.k. rekordåren (1960-75) och inom ramen för miljonprogrammet (1965-75) ingår Sköndals centrum i den större samhällshistoriska berättelsen om välfärdslandet Sverige under 1900-talet. Värdet förstärks av den pedagogiska tydligheten i det välbevarade, och till stadsplan och arkitektur konsekvent utförda, området.

Antikvariska förutsättningar

Värdebärande karaktärsdrag

Centrumanläggningen

Den kubiska volymbehandlingen
Anläggningens horisontalitet vilken markeras av det utskjutande översta partiet av fasaderna
Kopparklädda partier, särskilt de skulpturalt utformade teknikutrymmena på taket
Det böljande fasadpartiet med dess obrutna tegelyta
Fasadpartier med trä-raster

Mindre känsliga delar

Anläggningens "baksidor"
Den kvadratisk formade södra delen
Befintliga sekundärt tillkomna glas- och entrépartier

Kiosken

Byggnadens funktion som entrémarkör för torget
Öppen, glasad karaktär mot Sköndalsvägen
Utskjutande kopparklätt tak

Mindre känsliga delar

Kioskens "baksidor", tegelpartier vända mot torget och parkeringen i norr
Befintliga glas- och entrépartier

Skivhusen

Byggnadernas visibilitet i området
Tegelfasader
Kopparklädda partier, särskilt de som indelar fasaderna vertikalt
Ursprungliga entrépartier i ädelträ

Mindre känsliga delar

Utbytta fönster

Lamellhusen

Fasadindelning med rött tegel, grunda burspråk och plåtpartier
Ursprungliga entrépartier i ädelträ

Mindre känsliga delar

Utbytta fönster och fasadpartier

Utemiljö

Tidstypisk markbehandling i anslutning till husen
Förgårdsmark
Sparade partier av naturmark
Den "gröna kransen" kring området
Äldre tallar och ek

Mindre känsliga delar

Markparkering
Öppna gräsytor med låga naturvärden

Antikvariska förutsättningar

Att ta tillvara och utveckla

Planstruktur

Bebyggelsestrukturen inom 1960-talsområdet har en tydlig riktning, vilket är ett viktigt drag i tidens planer som är avläsbart inom området. Eventuella tillägg bör förhålla sig till detta.

Arkitektur

Området har en eklektisk karaktär med många årsringar. Detta innebär att området generellt är tåligt för tillägg.

Respektera den sakliga och lugna byggnadsarkitekturen med bl. a. långa horisontella linjer, platta eller lågt lutande tak och ett fåtal material- och kulörval. Eventuell ny bebyggelse behöver även förhålla sig till den repetitiva stadsbildskaraktären samt utgöra ett arkitektoniskt sammanhållet tillägg som adderar en tredje årsring till den befintliga bebyggelsen.

Tillkommande bebyggelse bör förhålla sig till de dominerande byggnadshöjderna i området. Avvikande höjder bör vara väl motiverade.

Ett exempel på en potentiell avvikande byggnadshöjd är en byggnad som markerar centrumfunktionen, vilken skulle innebära ett tillägg som bidrar till områdets orienterbarhet. Viktigt att förhålla sig till i en sådan kontext är att en sådan byggnad får en publik karaktär i bottenvåning och en hög grad av arkitektonisk verkshöjd för att anknyta till centrumbyggnaden och dess högre grad av detaljering, vilken skiljer den från bostadsbebyggelsen.

Centrumanläggningen bör restaureras för att återfå de subtila kvalitéer som utmärker bebyggelse från denna tid. Vid en eventuellt kommande renovering bör exempelvis glas- och entrépartier bytas till ett mer anpassat utförande, och ett genomtänkt skyltprogram bör tas fram.

Kiosken har en viktig funktion som markör för centrumet, varav dess öppna, glasade karaktär mot Sköndalsvägen är en viktig del.

Kioskens tegelpartier ger dessa delar av kiosken en baksideskaraktär, även mot torget. Dessa kan i delar öppnas upp för att få en bättre funktion utan att det kulturhistoriska värdet påverkas i någon större utsträckning.

Utemiljö

Parkmark med grönska genomgår och präglar utredningsområdet. Den hör till ett av de viktigaste idealen som formade modernismens stadsplanering. Tillägg bör undvika att ta sådan mark i anspråk i större utsträckning.

Det är viktigt att ta hänsyn till gårdarnas modernistiska karaktär vid eventuella nya omdaningar. Det gäller både formspråk och (växt)materialval.

Sparad naturmark ger en koppling bakåt i tid till området innan det exploaterades, och även om delar av den som finns inom utredningsområdet inte var tänkt att sparas i 1960-talets planer är den viktig att beakta, inte minst ur ett naturvärdesperspektiv. Den gröna kransen som skiljer området från Skogsbyn är särskilt viktigt att beakta.

Beskrivning planförslag

Strukturplan

Beskrivning hämtad ur presentationsmaterial framtaget av FOJAB arkitekter 2024-05-21.

”Projektet föreslår en förtätning med ca 360 bostäder i lamell- och punkthus i huvudsak placerade på det som idag är markparkeringsplatser. Projektet kommer innehålla både hyresbostäder och bostadsrätter. Projektet innefattar även en förskola med fyra avdelningar samt ett mobilitetshus i fem våningar.

Projektet omfattar 12 fristående flerbostadshus, en påbyggnad med bostäder på centrumbyggnaden, ett mobilitetshus samt en fristående förskola. Totalt blir det drygt 400 bostäder och fyra förskoleavdelningar. Därutöver ges plats för tre till fyra lokaler.”

Konsekvensanalys - direkt påverkan befintliga byggnader

Centrumbyggnaden

Vy norrut.

Beskrivning

Centrumhuset har en tidstypisk karaktär av mindre stadsdelscentrum uppfört under miljonprogrammet. Byggnaden är i två våningar och har en långsträckt karaktär med tydlig fram- och baksida, samt en viss variation i volymhantering med ett uppskjutande parti mot torget. Detta parti har fått en mer bearbetad arkitektonisk gestaltning med en där fasaden är delvis utsvängd i ett böljande fall. Framsidan är vänd mot torget och har entréerna till butikslokalerna, medan baksidan är vänd mot den delen av Bagarfruvägen som går in mellan centrumet och kvarteret Wienerkransen. Mot Bengt Bagares gränd finns ytterligare entréer till bland annat vårdcentralen. Fasaderna är klädda i rött tegel, vilka kontrasteras mot kopparkoppartier och mörka träinslag. Byggnaden är förhållandevis välbevarad men viss förvanskning har skett med utbytta entré- och fönsterpartier i bottenvåningarna.

Värdebärande karaktärsdrag

Den kubiska volymbehandlingen
Anläggningens horisontalitet vilken markeras av det utskjutande översta partiet av fasaderna
Kopparklädda partier, särskilt de skulpturalt utformade teknikutrymmena på taket
Det böljande fasadpartiet med dess obrutna tegelyta
Fasadpartier med trä-raster

Mindre känsliga delar

Anläggningens ”baksidor”
Den kvadratisk formade södra delen
Befintliga sekundärt tillkomna glas- och entrépartier

Visionsbild påbyggnad och nytt höghus. FOJAB arkitekter.

Beskrivning av påverkan

Centrumbyggnaden är den enda byggnaden som påverkas direkt i planförslaget. Planförslaget innebär att den befintliga byggnadens södra del byggs på med två våningar med bostäder. Påbyggnaden syftar till att vara tydligt avläsbar som ett tillägg men underordnar sig den befintliga tegelbyggnaden, och byggs i trä för att ge ett lätt intryck som harmonierar med teglet. Befintlig byggnad förses med rivningsförbud och skyddsbestämmelser i planen: För opåverkad del mot nordost: q1 - *Befintlig volym, takform och det böljande fasadpartiet med dess obrutna tegelyta får inte ändras. Kopparklädda partier, särskilt de skulpturalt utformade teknikutrymmena på taket ska bevaras.* För kiosken: q2 - *Befintlig volym och takform med utskjutande kopparklätt tak ska bevaras. Fasad ska vara öppen med glasad karaktär mot GATA.* För påbyggd del: q3 - *Befintlig fasad i tegel ska bevaras. Påbyggnadens fasad ska utformas i trä.*

Konsekvensanalys

Påbyggnaden är placerad på den mindre känsliga kvadratisk formade södra delen. Byggnadens värdebärande karaktärsdrag är koncentrerade till den utskjutande norra delen där de arkitektoniskt gestaltade fasaddetaljerna och de kopparklädda teknikutrymmena finns. Påbyggnaden bedöms inte innebära att läsbarheten av byggnadens ursprungliga gestaltning och värdebärande karaktärsdrag minskar till den grad att åtgärden kan bedömas vara ovarsam. Kioskbyggnaden påverkas inte av förslaget, ej heller de befintliga funktioner centrumet har i nuläget. Utpekade värdebärande karaktärsdrag ges skyddsbestämmelser i planen vilket säkerställer ett långsiktigt bevarande.

Konsekvensanalys - direkt påverkan utemiljö

Utemiljö - värdebärande karaktärsdrag

Tidstypisk markbehandling i anslutning till husen

Förgårdsmark

Sparade partier av naturmark

Den "gröna kransen" kring området

Äldre tallar och ek

Mindre känsliga delar

Markparkering

Öppna gräsytor med låga naturvärden

Konsekvensanalys - direkt påverkan

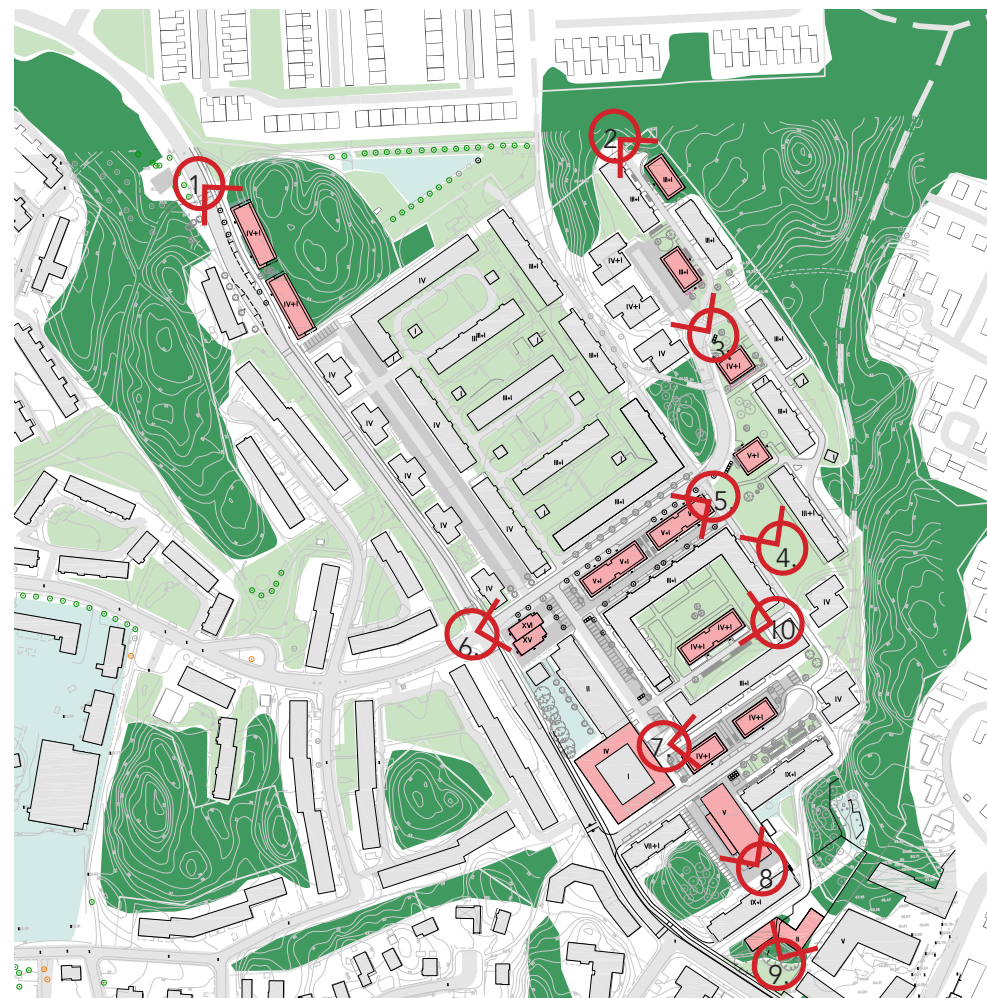
Merparten av föreslagen bebyggelse placeras på ytor som bedömts vara mindre känsliga, i form av *markparkering och öppna gräsytor med låga naturvärden*. Den direkta påverkan bedöms som begränsad (se vy 3, 4, 5, 6, 7, 8).

Byggnaden längst i söder ligger delvis på *sparad naturmark*, dess form har dock utformats för att möjliggöra ett bevarande av tre ekar mot Sköndalsvägen. Ytan består i övrigt i nuläget av buskage och grusade ytor som tidigare huserat byggbodas (se vy 9). Påverkan bedöms som begränsad.

Volymerna i nordväst är placerade på *naturmark* längs Sköndalsvägen (se vy 1). Volymen längst i söder innebär ett borttagande av *äldre ek och tall* samt *berg i dagen*, vilket innebär en negativ påverkan på områdets kulturvärden. Den tre volymerna norr om denna är placerade på mark med mindre förekomst av ek och tall, dock påverkas berg i dagen vilket innebär en viss negativ påverkan på områdets kulturvärden.

I områdets nordöstra del (se vy 2) tas en mindre del av områdets gröna krans i anspråk, där *äldre tall* samt *enstaka ekar* förekommer. Påverkan i denna del bedöms innebära en negativ påverkan på områdets kulturmiljövärden. Den gröna kransen är dock fortsatt avläsbar.

Förslaget bedöms inte påverka karaktärsdragen *Tidstypisk markbehandling i anslutning till husen* respektive *Förgårdsmark*.

Konsekvensanalys - direkt påverkan utemiljö

Konsekvensanalys - Påverkan stadsbild

Nuläge

Sköndals centrum och Sköndalsvägen präglas av dess eklektiska karaktär som uppstår i mötet mellan 1950-talets topografiskt anpassade stadsplan och bebyggelse med sparad naturmark, mot 1960-talets mer rationellt utformade stadsplan med stora ytor för markparkering och gräsplaner, samt de förtättnings- och infillprojekt som genomförts i området sedan 1990-talet. I början av Sköndalsvägen, sett söderifrån, dominerar 2010-talets bebyggelse, där centrumbyggnaden skymtar framför skivhuset på Wienerkransen 4. Närmare centrumanläggningen vidgas tidsdjupet uppförandeår på bebyggelsen, och intill centrumet så är upp till sex generationer av bebyggelse synliga samtidigt.

Höjdmässigt så håller 1950-talets och 1960-talets flerbostadshus en generellt låg skala på 3-4 våningar, vilket även förtättningsprojekt inom 1960-talsområdet har fortsatt med. I områdets södra del har 1950-talets mer friliggande lamellhus givits en högre höjd, mellan 5-7 våningar. Dessa har under det följande årtiondet fått sällskap av något högre lamellhus vid Dalbobranten. Områdets högsta byggnader är de två 10 våningar höga (9 våningar plus suterrängvåning) skivhusen i anslutning till centrumet, vilka även ligger på en topografisk höjd. Infill och förtättningsprojekt från 1990-talet till 2010-talet har givits en anpassad skala till omgivningen, medan 2020-talets bebyggelse har en något högre skala. Även om våningsantalen är desamma så kan byggnadshöjden vara högre.

Centrumanläggningen är drygt två våningar hög. Anläggningen har arkitektoniska kvalitéer men det saknar den naturliga pondus som motsvarande centrumanläggningar från samma tid uppvisar, vilket är kopplat till dess förhållandevis låga visibilitet i närområdet.

Kulör byggnader - höjder

- 1-2 vån
- 3-4 vån
- 5-7 vån
- 8-10 vån
- 15-16 vån
- Volym i förslag

Kulör mark - uppförandeår

- 1950-tal
- 1960-tal
- 2000-2020-tal
- Planområde

Sköndalsvägen söderifrån i riktning mot centrumet. 2010-talets bebyggelse präglar vyn.

Sköndalsvägen söderifrån intill centrumet. I vyn är fem generationer av bebyggelse synlig samtidigt, vilket är typiskt för den eklektiska karaktären området har idag.

Centrumanläggningen.

Konsekvensanalys - Påverkan stadsbild

Påverkan planförslag

Föreslagen bebyggelse har en generellt högre skala än befintlig bebyggelse. Merparten av tillkommande volymer är en eller två våningar högre än 1960-talets lamellhus, men underordnar sig områdets skivhus.

Undantaget är höghuset, placerat intill centrumbyggnaden, vilken är 16 våningar som högst. Tilläggen inordnar sig i den befintliga strukturen och följer områdets axialitet. Tilläggen bedöms inte påverka 1950-talsområdets integritet, då dess planmönster tydligt avslutas mot Sköndalsvägen och den nuvarande, mer eklektiska men av 1960-talet präglade bebyggelsestrukturen tar vid på andra sidan vägen.

Den nuvarande centrumanläggningen saknar i viss mån den markerande funktion som andra, samtida centrumanläggningar har. En hög byggnad likt den i planförslaget kan bidra med att stärka orienterbarheten mot centrum. Viktigt är att byggnaden får en hög grad av arkitektonisk kvalitet, har en slank karaktär och även innehåller centrumfunktioner utöver bostäder.

Det i planförslaget föreslagna mobilitetshuset är placerat på ett befintligt P-däck och behöver utformas med lätta luftade fasader. Den fem våningar höga byggnadens placering på en höjd i området intill de två grönklassade skivhusen innebär en viss negativ påverkan på stadsbilden i närområdet, samt för utblickar från lägenheterna i de befintliga skivhusen. Det är dock förhållandevis skytt från Sköndalsvägen.

Flygvy med förslagets volymer. Ur presentationsmaterial.

Konsekvensanalys - Påverkan i förhållande till klassning

Nuläge

Stockholms stadsmuseum har klassificerat bebyggelsen i området år 2008.

Merparten av 1950-talsbebyggelsen grönklassades medan merparten av 1960-talsbebyggelsen gulklassades, med undantag för skivhusen och centrumanläggningen. Gul klassning innebär att fastigheten har bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde medan grön klassning innebär att fastigheten har bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Påverkan planförslag

Av de tillkommande volymerna är nio placerade inom gulklassade fastigheter, fyra placerade inom grönklassade fastigheter varav en ovanpå en grönklassad byggnad, och två placerade utanför klassificerat område.

Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering

Konsekvensanalys - Påverkan riksintresset Skogskyrkogården

Riksintresset Skogskyrkogården

Skogskyrkogården är riksintresse för kulturmiljövården enl 3 kap. 6 § miljöbalken.

Under rubriken *Uttryck för riksintresset* så finns följande, för ärendet relevanta formulering:

Den fria horisonten och den öppna landskapskaraktären kring Almhöjden och Korsets väg.

Länsstyrelsens förhållningssätt

Som komplement till Riksantikvarieämbetets beslutsdokument så har Länsstyrelsen Stockholm tagit fram ett fördjupat kunskapsunderlag för riksintresset, där en rubrik är förhållningssätt. Dessa återges nedan med för ärendet relevanta formuleringar kursiverade och rödmarkerade.

- *Den fria horisonten och siktlinjerna i den öppna landskapsdelen kring Almhöjden och Korsets väg är ytterst sårbar för yttre tillkommande element som riskerar att skada denna upplevelse. Centralt för upplevelsen är Almhöjdens trädgrupp och siluett, likaså landskapsrummets öppenhet och utblickar med stora gräsytor i ett böljande landskap.*
- Skogskridån bakom Skogskrematoriet är känslig mot åtgärder och tillägg som bryter eller påverkar ridån.
- *Yttre tillägg och eventuell nybebyggelse i Skogskyrkogårdens närhet kan påverka den visuella upplevelsen av begravningsplatsens tallskogskaraktär och öppna horisont samt uppfattningen av avgränsningsmuren och bör därför göras med stor varsamhet och medvetenhet.*

- Byggnadernas genomarbetade gestaltningar och den byggnadsanknutna konsten kräver stor varsamhet vid underhåll och förändringar. Alla delar är lika viktiga, från minsta byggnadsdetalj till material och färger samt hur arkitekturen upplevs i landskap och natur.
- Skogskapellets integration med skogen med tätt anslutande trädstammar är känslig från förändringar som ändrar detta uttryck.
- Huvudentréns murar med sin karaktäristiska skiftläggning och materialuttryck, tillhörande grindar, vattenspel och armaturer är känslig vid underhåll och åtgärder. Entréns visuella koppling med Sockenvägens dubbelalléer och den fria siktlinjen från Sandsborgskyrkogårdens entré mot Skogskyrkogårdens öppna landskapsrum är sårbar för tillkommande element som riskerar att skada denna upplevelse.

Studie av situationsplan, Gunnar Asplund. Bildkälla ArkDes.

Ortofoto 2023. Lantmäteriet.

Konsekvensanalys - Påverkan riksintresset Skogskyrkogården

Påverkan planförslag

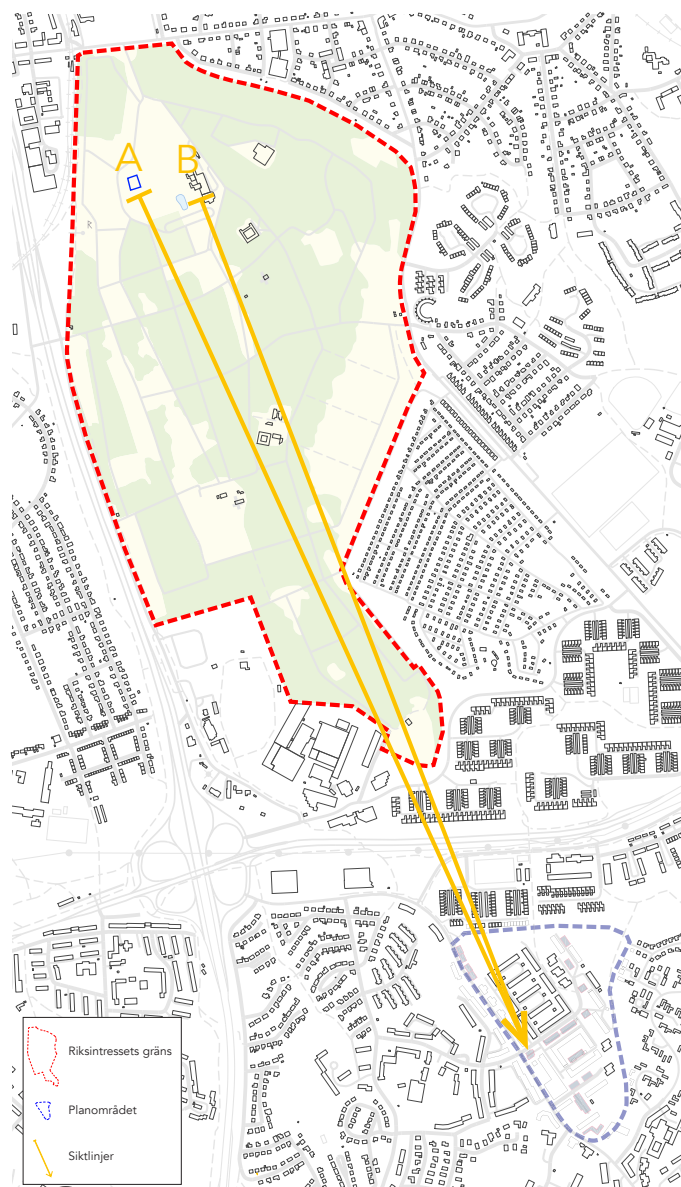
Höga volymer i anslutning till riksintresset kan potentiellt bedömas innebära påtaglig skada på riksintresset. Det för rapporten aktuella planförslagets högsta byggnad ligger ca 770 m från riksintressets södra gräns och ca 2,4 km från Almhöjden.

De viktigaste vypunkterna inom Skogskyrkogården är vid Almhöjden (kyrkogårdens högsta punkt) samt utanför Skogskrematoriet.

Från vypunkterna så bedöms inte planförslagets volymer synas då de kommer skylas av de framföriggande trädridäerna.

Påverkan blir därmed obefintlig på riksintresseuttrycket *Den fria horisonten och den öppna landskapskaraktären kring Almhöjden och Korsets väg*.

Då de föreslagna volymerna inte kommer vara synliga så bedöms förändringen inte heller innebära ett brott mot länsstyrelsens förhållningssätt för bevarande av Skogskyrkogården.

Vy från Almhöjden i riktning mot planområdet.

Vy från Skogskrematoriet i riktning mot planområdet.

Sammanfattning bedömning

Utemiljö

Planförslaget bedöms sammanvägt ha en viss negativ påverkan på områdets kulturmiljövärden då en mindre del av den gröna kransen tas i anspråk, och att två av volymerna innebär föllandet av äldre tall och ek samt bortsprängning av berg i dagen. Merparten av tilläggen är placerade på mindre känslig yta som markparkering och gräsytor med lågt ekologiskt värde.

Befintlig bebyggelse

Påbyggnaden på centrumbyggnaden placeras på dess minst känsliga del. Tillägget bedöms inte innebära att läsbarheten av centrumanläggningens funktion eller värdebärande karaktärsdrag försämrats markant. Byggnadens värdebärande karaktärsdrag förses med skyddsbestämmelser i detaljplan.

Påverkan stadsbild

Områdets eklektiska karaktär och glesa struktur ger området en tålighet för tillägg. Planförslaget följer i huvudsak befintlig planstruktur och dess riktningar, även om volymerna generellt håller en högre höjd än befintlig bebyggelse. Merparten av storgårdskvarteren lämnas opåverkad. Volymerna placerade inne på gården i kvarteret öster om centrumet ersätter visserligen befintliga miljöhus, men innebär genom dess högre höjd att läsbarheten av det centrala gårdsrummet, vilket samtliga lägenheter har uppsikt över, försämrats.

Den nuvarande centrumanläggningen saknar i viss mån den markerande funktion som andra, samtida centrumanläggningar har. En hög byggnad likt den i planförslaget kan bidra med att stärka orienterbarheten mot centrum. Viktigt är att byggnaden får en hög grad av

arkitektonisk kvalitet, har en slank karaktär och även innehåller centrumfunktioner utöver bostäder.

Det i planförslaget föreslagna mobilitetshuset är placerat på ett befintligt P-däck och utformas med lätta luftade fasader i trä eller perforerad plåt. Den fem våningar höga byggnadens placering på en höjd i området intill de två grönklassade skivhusen innebär en viss negativ påverkan på stadsbilden i närområdet, samt för utblickar från lägenheterna i de befintliga skivhusen. Det är dock förhållandevis skylt från Sköndalsvägen.

Riksintresset Skogskyrkogården

De viktigaste vypunkterna inom Skogskyrkogården är vid Almhöjden och utanför Skogskrematoriet.

Från vypunkterna så bedöms inte planförslaget volymer synas. Påverkan blir därmed obefintlig på riksintresseuttrycket *Den fria horisonten och den öppna landskapskaraktären kring Almhöjden och Korssets väg*.

Förhållande till Ta tillvara och utveckla

Rekommendationerna i kulturmiljöutredningen under rubriken ta tillvara och utveckla bedöms följas i hög grad avseende exempelvis gestaltningen av ny bebyggelse som en ny årsring fast med respekt för befintlig bebyggelse genom ett fåtal material- och kulörval, och förhållandet till den befintliga planens tydliga riktning.

Vissa undantag görs gällande rekommendationerna avseende grönytor, vilka tas i anspråk i viss utsträckning.

Diskussion

Stockholms mycket ambitiösa bostadsmål innebär i många fall svåra avvägningar där kulturmiljö är en parameter. För att minska behovet av tillkommande infrastruktur innebär bostadsmålet i hög grad förtätningar i stadens förorter. Påfallande ofta är det grönytor i form av sparad naturmark som exploateras, då det innebär minst problematik i planprocessen, dock med negativa konsekvenser för områdena i stort. Planområdet är, genom dess förhållandevis låga klassning, glesa struktur och stora ytor för markparkering, mer lämpligt för förtätning än exempelvis andra närliggande, äldre områden vilka planerats med mindre bilfokus och har större mängd sparad naturmark insprängd i områdena, samt i regel bebyggelse med högre kulturhistorisk klassning.

Planprojektets förstudie identifierar nackdelen med att anlägga parkering under jord då det innebär en mycket stor klimatbelastning och kostnad men användningsområdet är begränsat om behovet av parkering skulle minska.

Det Vinova-finansierade forskningsprojektet *Rikare grannskap - Mobilitetslösningar som minskar bilanvändning och möjliggör nya bostäder och stadsutveckling i befintliga områden* undersöker bostadsområden från rekordåren där planeringen till stor del utgått från bilar, och syftar till att hitta lösningar för utveckling av områdena som innebär ett mindre bilfokus, där mobilitetshus är en viktig del i lösningen. Rapporten slår bland annat fast att antalet parkeringsplatser i Sverige vida överstiger

antalet invånare, och kostnaden att nyttja den yta som en parkeringsplats innebär är en bråkdel av markens egentliga värde om den skulle ha ett annat ändamål (ekonomiskt, socialt och ekologiskt).

Det i planförslaget föreslagna mobilitetshuset har lokaler för centrumändamål i bottenvåning mot gata, dock är dess huvudsakliga syfte att lösa parkeringsbehovet för privatbilar. En mer innovativ approach från staden med fokus på gemensamma, mer hållbara mobilitetslösningar som bilpool och liknande baserade på en faktisk bedömning av behovet hos de boende i området skulle kunna resultera i en gestaltning av mobilitetshuset som skulle kunna innebära en lägre grad av påverkan på stadsbilden i området.

EKLUND HERITAGE AB
2024